

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาแหล่งน้ำกับการพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีการพัฒนาชุมชน

นางสาวบุญนา พงษ์ไกรจัน

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดัง เมืองมหาบัณฑิต
ภาควิชาดัง เมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2524

I1b05b218

011744

KWAN PHAYAO : A CASE STUDY OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN
RIVERINE DEVELOPMENT AND COMMUNITY DEVELOPMENT

Miss Budsaba Phongphairote

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements
For the Degree of Master of Planning (Regional)

Department of Urban Planning

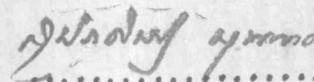
Graduate School

Chulalongkorn University

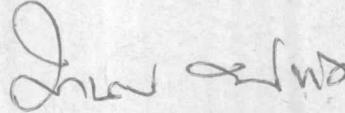
1981

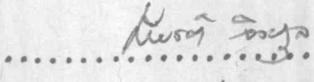
หัวขอวิทยานิพนธ์ ความสัมภันธ์ระหว่างการพัฒนาแห่งน้ำกับการพัฒนาชุมชน
 : ศึกษากรณีศึกษาเชียงใหม่
 ไทย นางสาวบุญญา พงษ์ไพบูลย์
 ภาควิชา ผังเมือง
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิรากุล

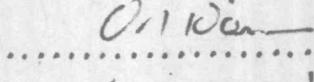
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้มีวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
 หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

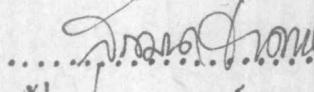

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์ ดร. สุประคิรุ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นานพ พงศ์พัตตา)

 กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิรากุล)

 กรรมการ
 (อาจารย์ ดร. ปรีชา เปี้ยนพงศ์ศานต์)

 กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวนนา ชาคานติ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกเหนือจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังครอบคลุมถึง
การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงอื่นที่จะช่วยให้การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผลลัพธ์ดี
มากขึ้น การเสนอแนะการพัฒนาขั้นตอนไปชี้แจงเป็นการใช้ประโยชน์จากผลของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
ดังกล่าว ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่การ เกษตรบุรี เวนนี้ต่อไป
ในอนาคต.

Thesis Title : KWAN PHAYAO : A CASE STUDY OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN
RIVERINE DEVELOPMENT AND COMMUNITY DEVELOPMENT

Name Miss Budsaba Phongphairote

Thesis Advisor Associate Professor Kiat Chivakul, Ph.D.

Department Urban Planning

Academic Year 1980

ABSTRACT

Water is one of the most important factors for agriculture. The amount of available and utilizable water for any cultivated land effects cropping patterns, patterns of agricultural labour employment, productivity and also income level of farmers who live on the land. Water resource development especially the development for irrigation purpose, therefore, causes great changes both in landuse and in socio-economic aspects of the community.

This thesis is the study of the existing condition and the changes which will be likely to happen if there is a riverine development project to irrigate the agricultural land around Kwan Phayao. The objective of the thesis is to find out the differences between present landuse, present income level of local farmers, size of communities nowadays and the situation after water resource development in order to prove the hypothesis, "Riverine development causes positive changes to the agricultural land and the communities in this area." The result from the

study reveals that the hypothesis is firmly supported; the riverine development will cause rise in land productivity, higher yields, better level of income and growth of urban communities.

The study also includes the ways to develop other related factors which will make the development complete and recommendations for further steps of development. Therefore, the study is expected to be more or less useful for development planning of this agricultural area in the future.

กิติกรรมประการ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาแหล่งน้ำกับการพัฒนาชุมชน
: ศึกษากรณีวิภาวดี" สำเร็จดุลิต ได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคล
หลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.ดร. เกียรติ จิรากด ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาได้
กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หลักการ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ในโอกาสนี้

นอกจากนั้นผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานจังหวัดพะเยา เจ้าหน้าที่
ประจำสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา เจ้าหน้าที่สถานีประมงพะเยา เจ้าหน้าที่ประจำ
สำนักงานสสติชังชากี กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน การพัฒนาแห่งชาติ ตลอดจน
พี่ ๆ และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณนายพิชัยวิทยาลัย ชูพัฒน์ภานุมาศ ซึ่งได้อนุมัติ
เงินเพื่อเป็นทุนส่วนหนึ่งในการวิจัยในครั้งนี้

นางสาวนุษยา พงษ์ไพรจน

เมษายน 2524

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย
 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ
 กลิตเตอร์มีประการ
 รายการการงานประกอบ
 รายการแผนภูมิประกอบ
 รายการแผนที่ประกอบ
 บทที่

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
รัฐดูประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	9
วิธีดำเนินการวิจัย	10
แหล่งที่มาของข้อมูล	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	11
ขอจำกัดของ การวิจัย	11

2. ทฤษฎี, แนวความคิด, งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิด เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชนบท	12
นโยบายและแนวทางในการพัฒนาแหล่งน้ำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4	14
ความสำคัญของการจัดการลุ่มน้ำ	15
จุดมุ่งหมายในการพัฒนาแหล่งน้ำ	15
ความสำคัญของการศึกษาและผลกระทบของการพัฒนาแหล่งน้ำ	16
ผลกระทบของการพัฒนาแหล่งน้ำ	16
รายงานแผนพัฒนาทาง ฯ ที่เกี่ยวเนื่องอยู่กับพื้นที่ในโครงการศึกษา	18

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

3	ข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับจังหวัดพะเยา	22
	ที่ดินทางภูมิศาสตร์	22
	ขนาดพื้นที่การปลูกของ	24
	ลักษณะภูมิประเทศ	24
	ประชุมครรภ์	31
	การใช้พื้นที่	31
	การเกษตร	31
	บัญชาการขาดการชลประทานกับรูปแบบการเพาะปลูกในปัจจุบัน	32
	การถือครองที่ดิน (ขนาดและกรรมสิทธิ์ในการถือครอง)	32
	ระดับรายได้ของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา	34
	บัญชาของจังหวัดพะเยา	34
4	พื้นที่ในโครงการศึกษา	37
	ลักษณะภูมิประเทศ	37
	ลักษณะของหางนำและภูมิประเทศที่หางนำไหหลาน	42
	ภูมิประเทศกับศักยภาพในการพัฒนา	45
	คืน	46
	ภูมิอากาศ	51
	ทรัพยากรนำ	52
	- นำผู้คืน	52
	- ภาระพะเยาและการใช้ประโยชน์จากภาระพะเยาในปัจจุบัน	59
	- บัญชาของภาระพะเยา	61
	- นำให้คืน	63

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ประชากรและการปะกอบอาชีพในพื้นที่โครงการศึกษา

– ประชากร	65
– ประชากรวัยแรงงาน	68
– การใช้พื้นที่	70
– พื้นที่ถือครอง เพื่อการ เกษตรในอดีตและปัจจุบัน	70
– แรงงานเกษตรในครัวเรือน กับขนาดพื้นที่ถือครอง เพื่อการ เกษตร ที่เล็กลง	74
– พื้นที่การ เกษตรกับการชลประทาน	75
– การใช้พื้นที่เพื่อการ เพาะปลูก	78
– การใช้แรงงานกับรูปแบบการ เพาะปลูกในปัจจุบัน	85
– การแก้ไขให้เกิดการใช้แรงงาน (รวมทั้งที่คืนและทอน) อย่างมีประสิทธิภาพ	89
– การ เปรียบเทียบการใช้ที่คืน เพื่อการ เกษตรกับสมรรถนะคืน	91
– พื้นที่อ่ำເວົາ ເປີບຕົວເທິງພື້ນທີ່ຄົວມືກົງ และพื้นที่เพื่อการขยายตัว	93
– การ เกษตรสาขาอื่นที่นอก เหนือจากการ เพาะปลูก	95

รายได้ของครัวเรือนเกษตรในเขตพื้นที่โครงการศึกษา

– รายได้จากการ เกษตร	99
– รายได้จากการทำกิจกรรมนอก เกษตร	120
– รายได้รวมจากการปะกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตร	123
– รายได้หั้งสินของครัวเรือนเกษตร	124
– การ เปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการศึกษา กับครัวเรือนเกษตรในพื้นที่อื่นที่มีขนาดพื้นที่ถือครองใกล้เคียงกัน	127
– ความสามารถในการรับประชากรของพื้นที่โครงการศึกษา	130

สารบัญ (ก)	
	หน้า
<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำในระดับเมือง - ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกิจกรรมการค้าและบริการภายในเมืองกับเงินหมุนเวียนจากภาคเกษตร 	132 134
 บทที่	
5 การแก้ไขปัญหาโดยการพัฒนาแหล่งน้ำ <ul style="list-style-type: none"> โครงการพัฒนาแหล่งน้ำของ Electrowatt Motor - Columbus Consulting Engineers การเกษตรกรรมและศักยภาพในการพัฒนา - ความสำคัญของการกำหนดครูปแบบการเพาะปลูก - รูปแบบการเพาะปลูกที่เหมาะสม นวัตกรรมและระบบไชสหจากการเกษตรในอนาคต เมื่อสมมติว่ามีการพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว การเบริ่บນที่บูรณาการผลิตจากการเพาะปลูกและรายได้ของกรุงเรือนเกษตรในปัจจุบันกับสภาพเมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกิจกรรมการค้าและบริการภายในเมืองกับเงินหมุนเวียนจากภาคเกษตร เมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว สรุปประโยชน์ที่เห็นได้จากการพัฒนาแหล่งน้ำ 	145 149 156 156 158 162 168 169 176
 บทที่	
6 การพัฒนาปรับปรุงที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ชุมชนเกษตรและชุมชนเมืองได้รับผลของ- <ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาแหล่งน้ำอย่างสมมูล 	179
บรรณานุกรม	186
ประวัติ	188

รายการตารางประกอบ

รายการ	หน้า
1 สักส่วนของประชากรยากจนตามรายภาค	2
2 เปรียบเทียบเนื้อที่ดินครองเพื่อการเกษตรกับพื้นที่ส่วนที่ได้รับการชดประทาน	3
2.1 เปรียบเทียบเขตบันนำจากโครงการสูบน้ำกับบริเวณนอกเขตบันนำ	5
3 ขนาดพื้นที่ อำเภอ และจำนวนประชากร รายอำเภอในจังหวัดพะเยา	24
4 ตารางแสดงการเปลี่ยบเทียบอาเภอตาม ๆ ในจังหวัดพะเยา	36
5 ประเภทของที่ดินจำแนกเป็นรายอำเภอ	50
6 ปริมาณนาในปีที่มากและปีที่น้อย	52
7 ปริมาณนาที่แปลงในแม่น้ำในฤดูตาก	54
8 ศักยภาพของนาผู้ดิน	55
9 ปริมาณนาที่สามารถดูดซึมน้ำใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละปี	56
10 ปริมาณนาที่สามารถดูดซึมได้จริงในแต่ละปี	57
11 การเปลี่ยบแปลงจำนวนประชากรในเขตพื้นที่โครงการศึกษา	65
12 สักส่วนของประชากรหั้นหมุดและประชากรเกษตรในพื้นที่โครงการศึกษา ปี 2521	68
13 สักส่วนของประชากรวัยแรงงาน	68
14 เปรียบเทียบพื้นที่ดินครองเพื่อการเกษตรในปี 2506 กับ 2521	70
15 เปรียบเทียบพื้นที่ที่ได้รับการชดประทานในปี 2506 กับปี 2521	77
16 พื้นที่เพาะปลูกจำแนกตามประเภทของพื้นที่เพาะปลูก	78
17 ช่วงเวลาในการใช้แรงงานเพื่อการปลูกข้าว	80
18 การทำงานในแต่ละวันในช่วงเวลาค้าง ๆ ของการทำงาน	81
19 สรุปการใช้พื้นที่เพาะปลูกในรอบ 1 ปี	85
20 ชั้วโมงการทำงานของแรงงานในครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือในรอบ 1 ปี	86

รายการตารางประกอบ (ต่อ)

รายการ	หน้า
21 รายละเอียดของแรงงานเกษตรที่ไม่มีงานทำหรือทำงานไม่เต็มที่ พื้นที่ค่า เกือเบริ่บນ เทียบกับพื้นที่ที่ถือครอง เพื่อการ เกษตรในปัจจุบันและพื้นที่ ล่าสุดจากการขยายตัว	88
22 การ เลี้ยงปลูกสัตว์ในพื้นที่ โครงการศึกษา	93
23 จำนวนปลูกสัตว์โดย เนื้อที่ต่อครัว เรือน เกษตรแห่ง หมวด	95
24 รูปแบบการ เพาะปลูกในรอบ 1 ปี ของ ค่า เกือแม่ใจ	96
25 ผลผลิตจากการ เพาะปลูกของ ค่า เกือแม่ใจ	104
26 รายได้จากการ เกษตรของ เกษตรกร ค่า เกือแม่ใจ	105
27 รูปแบบการ เพาะปลูกในรอบ 1 ปีของ เกษตรกร ค่า เกือเมืองพะ เ�า	107
28 ผลผลิตจากการ เพาะปลูกของ ค่า เกือพะ เ�า	109
29 รายได้จากการ เกษตรของ เกษตรกร ค่า เกือพะ เ�า	110
30 รูปแบบการ เพาะปลูกในรอบ 1 ปี ของ เกษตรกรใน ค่า เกือดอกคำําไค	112
31 ผลผลิตจากการ เพาะปลูกของ ค่า เกือดอกคำําไค	114
32 รายได้จากการ เกษตรของ เกษตรกร ค่า เกือดอกคำําไค	116
33 รายได้จากการ เกษตรของ เกษตรกร ค่า เกือดอกคำําไค	118
34 รายได้ทั้งสิ้นจากการประกอบอาชีพของครัว เรือน เกษตรใน เขตพื้นที่ โครงการศึกษา	123
35 เปรียบเทียบรายได้ของครัว เรือน เกษตรในพื้นที่ โครงการศึกษา กับรายได้ ของครัว เรือน เกษตรนอก เขต เทศบาล ของ ภาค เนื้อ	124
36 เปรียบเทียบรายได้ของครัว เรือน เกษตรในพื้นที่ โครงการศึกษา กับ ภาคใช้จ่ายของครัว เรือน เกษตร (นอก เขต เทศบาล) ใน ภาค เนื้อ	124
37 การใช้จ่ายของครัว เรือน เกษตร (นอก เขต เทศบาล) ใน ภาค เนื้อ	125
38 การ เปรียบเทียบรายได้ เป็นตัว เงินของครัว เรือน เกษตร กับภาคใช้จ่าย ที่กองใช้ เงินชื้อ	126

รายการตารางประกอบ (กอ)

ตาราง

หน้า

39	เปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการศึกษาดู ครัวเรือนเกษตรในพื้นที่เดียวกันซึ่งมีขนาดครัวเรือนและขนาดพื้นที่ถือครอง ^{ที่ดิน} ใกล้เคียงกัน	127
40	เปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการศึกษาดู รายได้ของครอบครัวชนบทในภาคตะวันออก เช่น หนองเนื่อ	129
41	รูปแบบการเพาะปลูกแบบ G สวนรับพื้นที่ปลูกขาว	158
42	รูปแบบการเพาะปลูกแบบ H สวนรับพื้นที่เชิงเขาสวนรับปลูกพืชไร่	159
43	การคิดຄากาการ เพาะปลูกสวนรับพื้นที่ที่เพาะปลูกแบบ G	160
44	การคิดຄากาการ เพาะปลูกสวนรับพื้นที่ที่เพาะปลูกแบบ H	161
45	การเปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนเกษตรในปัจจุบันกับรายได้ เมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว	168
46	การเปรียบเทียบผลผลิตจากการเพาะปลูกของครัวเรือนเกษตร ในปัจจุบันกับผลผลิตเมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำแล้ว	169

แผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

1	การแบ่งพื้นที่การเพาะปลูกที่เหมาะสม เท่าที่สภาพปัจจุบันจะอำนวย	89
2	ปัญหาและการแก้ไขปัญหาของพื้นที่โครงการศึกษา	145

แผนที่

หมายเลข

หน้า

1	แสดงที่ทั่ง การแบ่ง เขตการปกครอง และ เส้นทางการคมนาคมของ จังหวัดพะ夷า	23
2	แสดงความสูงที่ของพื้นที่จังหวัดพะ夷า	25
3	แสดงลักษณะผิวพื้นของพื้นที่จังหวัดพะ夷า	26
4	แสดง เส้นทางนำและการแบ่งลุ่มน้ำ ของจังหวัดพะ夷า	27
5	แสดงภูมิอากาศของจังหวัดพะ夷า	29
6	แสดงที่ทั่ง เทศบาล สุขาภิบาล (ชุมชน เมือง, ถึง เมือง)	30
7	แสดงพื้นที่โครงการศึกษา	38
8	แสดงการแบ่ง เขตการปกครอง ใน เขตพื้นที่โครงการศึกษา	39
9	แสดงระดับความสูงที่ของพื้นที่ใน เขตพื้นที่โครงการศึกษา	40
10	แสดงลักษณะผิวพื้นของพื้นที่โครงการศึกษา	41
11	แสดงการแบ่ง เขตลุ่มน้ำ ใน เขตพื้นที่โครงการศึกษา	43
12	แสดงประเภทที่ดินใน เขตพื้นที่โครงการศึกษา	48
13	แผนที่ถนน เกษตรกรรม ใน เขตพื้นที่โครงการศึกษา	49
14	แผนที่แสดงที่ทั่ง และสภาพของภูมิประเทศ	60
15	แผนที่แสดงแหล่งนำบ้าคล	64
16	แผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากรรายตำบล ใน เขตพื้นที่โครงการ ศึกษา	66
17	แสดงการคง ดินฐานของประชากรกับลักษณะภูมิป่า เศรษฐกิจ	67
18	แผนที่แสดงขนาดพื้นที่ดิน ที่ดินเพื่อการ เกษตรรายอาเภอ	71
19	แผนที่แสดงสภาพการใช้ที่ดินในบัญชีของพื้นที่โครงการศึกษา	79
20	แผนที่เปรียบ เทียบสภาพการใช้ที่ดิน เพื่อการ เกษตร ในบัญชีกับ	
	สมรรถนะคิน	92

แผนที่ (ต่อ)

หมายเลข		หน้า
21	แผนที่แสดงที่ดินชุมชนเมือง กัง เมืองในเขตพื้นที่โครงการศึกษา	133
22	แผนที่แสดงพื้นที่โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตพื้นที่โครงการศึกษา	147
23	แผนที่แสดงโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในชั้นตอนทาง ๆ	148